TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2009 m. gruodžio 17 d.*

Byloje C-227/08

dėl *Audiencia Provincial de Salamanca* (Ispanija) 2008 m. gegužės 20 d. nutartimi, kurią Teisingumo Teismas gavo 2008 m. gegužės 26 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Eva Martín Martín

prieš

EDP Editores SL,

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas A. Tizzano (pranešėjas), einantis pirmosios kolegijos pirmininko pareigas, teisėjai A. Borg Barthet ir M. Ilešič,

* Proceso kalba: ispanų.

generalinė advokatė V. Trstenjak,
posėdžio sekretorė M. Ferreira, vyriausioji administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2009 m. kovo 12 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *EDP Editores SL*, atstovaujamos advokato J. M. Sanchez Garcia,

— Čekijos vyriausybės, atstovaujamos M. Smolek,

— Ispanijos vyriausybės, atstovaujamos B. Plaza Cruz ir J. López-Medel Bascones,

— Austrijos vyriausybės, atstovaujamos C. Pesendorfer,

— Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos R. Vidal Puig ir W. Wils,

susipažinęs su 2009 m. gegužės 7 d. posėdyje pateikta generalinės advokatės išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl 1985 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyvos 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose (OL L 372, p. 31; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 15 sk., 1 t., p. 262; toliau – direktyva), 4 straipsnio išaiškinimo.

2 Šis prašymas pateiktas sprendžiant ginčą tarp *EDP Editores SL* (toliau – *EDP*) ir Eva Martín Martín dėl šios atsisakymo vykdyti įsipareigojimus, prisiimtus pagal jos gyvenamojoje vietoje su *EDP* atstovu pasirašytą sutartį.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

3 Direktyvos ketvirtoje – šeštoje konstatuojamosiose dalyse numatyta:

„<…> ne prekybai skirtose patalpose sudarytų sutarčių ypatumas yra tas, kad paprastai būtent pardavėjas pradeda sutarties derybas, kurioms vartotojas nėra pasirengęs arba

yra netikėtai užkluptas; <…> vartotojas dažnai negali palyginti pasiūlymo kokybės ir kainos su kitais pasiūlymais; <…>

<…> vartotojui turėtų būti suteiktos mažiausiai septynios dienos, per kurias jis turėtų teisę nutraukti sutartį, kad galėtų įvertinti iš sutarties kylančius įsipareigojimus;

<…> turėtų būti imamasi atitinkamų [tinkamų] priemonių užtikrinti, kad vartotojui būtų raštu pranešama apie šį svarstymo laikotarpį."

4 Direktyvos 1 straipsnio 1 dalyje nustatyta:

„Ši direktyva taikoma sutartims, pagal kurias pardavėjas tiekia prekes ar paslaugų teikėjas teikia paslaugas vartotojui ir kurios sudaromos:

<…>

— pardavėjo vizito:

i) į to ar kito vartotojo gyvenamąją patalpą metu;

<…>

jei apsilankoma ne pagal aiškiai pareikštą vartotojo prašymą.“

5 Pagal direktyvos 4 straipsnį:

„Sandorių, kuriems taikomas 1 straipsnis, atveju iš pardavėjų reikalaujama raštu pranešti vartotojams apie jų teisę nutraukti sutartį per 5 straipsnyje nustatytą terminą, kartu su asmens, kurio atžvilgiu ta teise gali būti pasinaudota, pavarde (pavadinimu) ir adresu.

Tokiame pranešime turi būti nurodyta data ir dalykai, leidžiantys identifikuoti sutartį. Vartotojui jis įteikiamas:

a) 1 straipsnio 1 dalies atveju – sutarties sudarymo metu;

<…>

Valstybės narės užtikrina, kad jų nacionalinės teisės aktuose būtų nustatytos atitinkamos [tinkamos] vartotojų apsaugos priemonės tais atvejais, kai šiame straipsnyje nurodyta informacija nepateikiama.“

6 Remiantis direktyvos 5 straipsniu:

„1. Vartotojas turi teisę atsisakyti savo veiksmų rezultatų išsiųsdamas pranešimą per ne trumpesnį kaip septynių dienų laikotarpį nuo 4 straipsnyje nurodyto pranešimo gavimo nacionalinės teisės aktuose nustatyta tvarka. <…>

2. Pranešimo pateikimas atleidžia vartotoją nuo bet kokių įsipareigojimų pagal nutrauktąją sutartį."

7 Šios direktyvos 8 straipsnyje nustatyta:

„Ši direktyva netrukdo valstybėms narėms priimti arba toliau taikyti nuostatų, labiau saugančių vartotojus jos taikymo srityje."

Nacionalinės teisės aktai

8 Direktyva į Ispanijos teisę perkeliama 1991 m. lapkričio 21 d. Įstatymu 26/1991 dėl ne prekybai skirtose patalpose sudarytų sutarčių (BOE, Nr. 283, 1991 m. lapkričio 26 d.).

9 Šio įstatymo 3 straipsnyje numatyta:

„1. Sutartis ar sutarties oferta, nurodytos 1 straipsnyje, turi būti sudaromos raštu dviem egzemplioriais, pridedant nutraukimo dokumentą ir nurodant datą kartu su vartotojo parašu.

2. Sutarties ar sutarties ofertos dokumente paryškintomis raidėmis ir iš karto virš vartotojui pasirašyti skirtos vietos turi būti aiški ir tiksli nuoroda į tai, kad jis turi teisę atšaukti duotą sutikimą, ir į pasinaudojimo tokia teise sąlygas bei pasekmes.

3. Nutraukimo dokumente turi būti aiškiai matoma nuoroda „nutraukimo dokumentas“ ir nurodyta asmens, kuriam jį reikia nusiųsti, pavardė ir adresas bei duomenys, iš kurių būtų galima identifikuoti sutartį bei jos šalis.

4. Pasirašius sutartį, verslininkas arba asmuo, kuris veikia jo vardu, vartotojui įteikia vieną iš dviejų egzempliorių ir nutraukimo dokumentą.

5. Šiame straipsnyje nurodytų pareigų įvykdymą privalo įrodyti verslininkas.“

10 Įstatymo 26/1991 4 straipsnyje numatytos jo 3 straipsnyje išvardytų reikalavimų nesilaikymo pasekmės ir jame nustatyta:

„Kai sutartis pasirašyta ar sutarties oferta pateikta pažeidžiant ankstesniame straipsnyje nurodytus reikalavimus, jos gali būti panaikintos vartotojui paprašius.

Verslininkas bet kuriuo atveju negali remtis negaliojimo sąlyga, nebent neįvykdymas būtų siejamas tik su vartotoju.“

11 Pagal šio įstatymo 9 straipsnį:

„Vartotojas negali atsisakyti šiuo įstatymu suteikiamų teisių. Vis dėlto galiojančiomis laikomos sutarties sąlygos, kurios yra palankesnės vartotojui.“

Pagrindinė byla ir prejudicinis klausimas

12 2003 m. gegužės 20 d. E. Martín Martín savo gyvenamojoje vietoje pasirašė sutartį su *EDP* atstovu dėl penkiolikos knygų, penkių DVD ir DVD grotuvo įsigijimo. Šios prekės jai buvo pristatytos 2003 m. birželio 2 dieną.

13 Kadangi už prekes nebuvo sumokėta, *EDP* kreipėsi į *Juzgado de Primera Instancia nº 1 de Salamanca* prašydama pradėti prieš E. Martín Martín mokėjimo įsakymo procedūrą ir reikalaudama, kad ši sumokėtų 1 861,52 eurų sumą kartu su įstatyme numatytomis palūkanomis ir padengtų bylinėjimosi išlaidas.

14 2007 m. birželio 14 d. Sprendimu atsakovei buvo įsakyta sumokėti reikalaujamą sumą, todėl ji šį sprendimą apskundė *Audiencia Provincial de Salamanca*.

15 Savo nutartyje dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Audiencia Provincial de Salamanca* visų pirma teigia, kad nagrinėjama sutartis gali būti pripažinta negaliojančia, nes atsakovė nebuvo tinkamai informuota apie jos teisę atšaukti savo sutikimą per septynias dienas nuo prekių pristatymo, ir apie pasinaudojimo tokia teise sąlygas ir pasekmes. Tačiau šis teismas pažymi, kad E. Martín Martín nesirėmė jokiu negaliojimo pagrindu nei pirmosios instancijos teisme, nei apeliacinės instancijos teisme.

16 Atsižvelgiant į tai, kad Įstatymo 26/1991 4 straipsnyje reikalaujama, jog būtent vartotojas prašytų panaikinti sutartį, sudarytą pažeidžiant šio įstatymo 3 straipsnyje numatytus reikalavimus, ir kad pagal Ispanijos teisę civiliniame procese paprastai taikomas vadinamasis „principio de justicia rogada“, t. y. principas, kad teismas *ex officio* negali vertinti bylos šalių nenurodytų faktinių aplinkybių, įrodymų ir reikalavimų, *Audiencia Provincial de Salamanca* abejoja, ar priimdamas sprendimą dėl apeliacinio skundo, pateikto dėl pirmosios instancijos teismo sprendimo, jis turi atsižvelgti tik į pareiškus prieštaravimą dėl mokėjimo įsakymo procedūros ir apeliaciniame procese pateiktus motyvus, ar, atvirkščiai, direktyvos nuostatos jam leidžia *ex officio* nuspręsti dėl galimo sutarties negaliojimo.

17 Šiomis aplinkybėmis *Audiencia Provincial de Salamanca* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokį prejudicinį klausimą:

„Ar EB 153 straipsnis, skaitomas kartu su EB 3 ir 95 straipsniais bei Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos [priimtos Nicoje 2000 m. gruodžio 7 d. (OL C 364, p. 1)] 38 straipsniu ir [direktyva], būtent jos 4 straipsniu, turi būti aiškinamas taip, kad teismas, nagrinėjantis apeliacinį skundą dėl pirmojoje instancijoje priimto sprendimo, gali *ex officio* pripažinti negaliojančia į minėtos direktyvos taikymo sritį patenkančią sutartį, nors vartotojas, atsakovas byloje, nei pareikšdamas prieštaravimą dėl prašymo pradėti mokėjimo įsakymo procedūrą, nei per teismo posėdį, kai buvo priimtas sprendimas, nei vykstant apeliaciniam procesui šiuo negaliojimu nesirėmė?“

Dėl prejudicinio klausimo

18 Savo klausimu *Audiencia Provincial de Salamanca* iš esmės klausia, ar direktyvos 4 straipsnis turi būti aiškinamas taip, kad juo nacionaliniam teismui leidžiama *ex officio* iškelti šios nuostatos pažeidimo klausimą ir pripažinti negaliojančia į šios direktyvos taikymo sritį patenkančią sutartį remiantis tuo, kad vartotojas nebuvo informuotas apie jo teisę nutraukti sutartį, net jei vartotojas kompetentinguose nacionaliniuose teismuose tokiu negaliojimu niekada nesirėmė.

19 Siekiant atsakyti į šį klausimą, reikia visų pirma priminti, kad Bendrijos teisė iš esmės nereikalauja iš nacionalinių teismų, kad jie *ex officio* nurodytų teisinį pagrindą, grindžiamą Bendrijos nuostatų pažeidimu, jei tokio pagrindo nagrinėjimas juos įpareigotų viršyti šalių apibrėžto ginčo ribas ir dėl to jie turėtų remtis kitais faktais ir aplinkybėmis nei tie, kuriais grįsdama savo prašymą rėmėsi šių nuostatų taikymu suinteresuota šalis (šiuo klausimu visų pirma žr. 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *van Schijndel ir van Veen*, C-430/93, Rink. p. I-4705, 22 punktą bei 2007 m. birželio 7 d. Sprendimo *van der Weerd ir kt.*, C-222/05–C-225/05, Rink. p. I-4233, 36 punktą).

20 Toks nacionalinio teismo įgaliojimų apribojimas pateisinamas principu, jog iniciatyva procese priklauso šalims, ir todėl teismas gali veikti *ex officio* tik išimtiniais atvejais, kai jo įsikišimo reikalauja viešasis interesas (žr. minėto Sprendimo *van Schijndel ir van Veen* 21 punktą bei minėto Sprendimo *van der Weerd ir kt.* 35 punktą).

21 Taigi visų pirma reikia nustatyti, ar pagrindinėje byloje nagrinėjama Bendrijos nuostata, t. y. direktyvos 4 straipsnis, gali būti laikoma pagrįstu tokiu viešuoju interesu.

22 Šiuo atžvilgiu svarbu pažymėti, kad, kaip matyti būtent ir iš direktyvos ketvirtos bei penktos konstatuojamųjų dalių, jos tikslas yra vartotojo apsauga nuo rizikos, kylančios iš sutarties sudarymo ne prekybai skirtose patalpose (2008 m. balandžio 10 d. Sprendimo *Hamilton*, C-412/06, Rink. p. I-2383, 32 punktas), nes šių sutarčių ypatybė yra ta, kad paprastai būtent pardavėjas pradeda sutarties derybas, kurioms vartotojas nėra pasirengęs ir negali palyginti pasiūlymo kainos ir kokybės su kitais prieinamais pasiūlymais.

23 Būtent atsižvelgiant į tokį pusiausvyros nebuvimą direktyva užtikrinama vartotojo apsauga, visų pirma suteikiant jam teisę nutraukti sutartį. Iš tikrųjų tokia teise konkrečiai siekiama kompensuoti neigiamas pasekmes, kurios atsiranda vartotojui iš ne prekybai skirtose patalpose sudarytos sutarties, suteikiant jam galimybę mažiausiai per septynias dienas įvertinti iš sutarties kylančius įsipareigojimus (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Hamilton* 33 punktą).

24 Siekiant sustiprinti vartotojo apsaugą tokiose situacijose, kai jis užklumpamas netikėtai, direktyvoje, be kita ko, jos 4 straipsnyje, reikalaujama, kad pardavėjai raštu informuotų vartotojus apie jų teisę nutraukti sutartį bei apie pasinaudojimo tokia teise sąlygas ir tvarką.

25 Galiausiai iš direktyvos 5 straipsnio 1 dalies matyti, kad minėtas minimalus septynių dienų terminas turi būti skaičiuojamas nuo to momento, kai vartotojas gavo iš pardavėjo minėtą informaciją. Tokį reikalavimą paaiškina, kaip tai turėjo progą pabrėžti Teisingumo Teismas, tai, kad jei vartotojas nežino apie teisę nutraukti sutartį, jis negali ja pasinaudoti (2001 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Heininger*, C-481/99, Rink. p. I-9945, 45 punktas).

26 Kitaip tariant, direktyva nustatyta apsaugos sistema užtikrina ne tik tai, kad vartotojas, kaip silpnesnioji šalis, turėtų teisę nutraukti sutartį, bet ir tai, kad jis susipažintų su savo teisėmis gaudamas aiškią informaciją raštu.

27 Taigi reikia konstatuoti, kad direktyvos 4 straipsnyje įtvirtinta pareiga informuoti bendroje direktyvos struktūroje užima centrinę vietą kaip pagrindinė veiksmingo pasinaudojimo teise nutraukti sutartį ir Bendrijos teisės aktų leidėjo siekiamos vartotojų apsaugos veiksmingo poveikio garantija, o tai nurodė ir generalinė advokatė savo išvados 55 ir 56 punktuose.

28 Todėl tokia nuostata patenka į viešojo intereso sritį, kuris šio sprendimo 20 punkte minėtos teismų praktikos prasme gali pateisinti pozityvų nacionalinio teismo įsikišimą, siekiant kompensuoti tarp vartotojo ir pardavėjo egzistuojantį pusiausvyros nebuvimą sudarant sutartis ne prekybai skirtose patalpose.

29 Šiomis aplinkybėmis reikia pripažinti, kad tuo atveju, kai vartotojas nebuvo tinkamai informuotas apie jo teisę nutraukti sutartį, nacionalinis teismas gali *ex officio* nurodyti direktyvos 4 straipsnyje įtvirtintų reikalavimų pažeidimą.

30 Tai įrodžius, siekiant atsakyti į *Audiencia Provincial de Salamanca* pateiktą klausimą, svarbu, antra, patikslinti, kokios gali kilti tokio pažeidimo pasekmės, ir, konkrečiau tariant, ar bylą nagrinėjantis nacionalinis teismas gali pripažinti negaliojančia sutartį, sudarytą pažeidžiant aptariamą pareigą informuoti.

31 Šiuo atžvilgiu Teisingumo Teismas jau turėjo progą pažymėti, kad nors pagal direktyvos 4 straipsnio trečią pastraipą valstybėms narėms tenka atsakomybė nustatyti pareigos informuoti pažeidimo pasekmes, nacionaliniai teismai, nagrinėjantys bylą, kurios šalys yra privatūs asmenys, savo ruožtu turi visas vidaus teisės normas aiškinti kuo labiau remdamiesi direktyvos tekstu ir atsižvelgdami į jos paskirtį tam, kad būtų priimtas jos siekiamą tikslą atitinkantis sprendimas (šiuo klausimu ypač žr. 2005 m. spalio 25 d. Sprendimo *Schulte*, C-350/03, Rink. p. I-9215, 69, 71 ir 102 punktus).

32 Šiuo klausimu reikia pastebėti, pirma, kad direktyvos 4 straipsnio trečioje pastraipoje įtvirtinta sąvoka „atitinkamos [tinkamos] vartotojų apsaugos priemonės“ nacionalinėms valdžios institucijoms pripažįstama diskrecija nustatyti pasekmes tais atvejais, kai informacija nepateikiama, tačiau tai turi būti daroma atsižvelgiant į direktyvos tikslą tam, kad būtų užtikrinta vartotojams pripažįstama apsauga, atitinkamomis sąlygomis atsižvelgiant į nagrinėjamos bylos aplinkybes.

33 Antra, reikia taip pat priminti, kad direktyva atliktas suderinimas yra minimalus, nes pagal jos 8 straipsnį ji netrukdo valstybėms narėms priimti arba toliau taikyti nuostatų, labiau saugančių vartotojus jos taikymo srityje (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Hamilton* 48 punktą).

34 Tokiomis sąlygomis tokia priemonė, kaip antai ta, kuria remiasi prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, kuria siekiama ginčijamą sutartį pripažinti

negaliojančia, gali būti laikoma „tinkama“ minėto 4 straipsnio trečios pastraipos prasme, nes ja baudžiama už pažeidimą pareigos, kurios vykdymas, kaip buvo pažymėta šio sprendimo 26 ir 27 punktuose, yra esminis vartotojo valios susiformavimui ir Bendrijos teisės akto leidėjo siekiamo apsaugos lygio užtikrinimui.

35 Galiausiai reikia patikslinti, kad, pirma, ši išvada nereiškia, jog kitos priemonės irgi negalėtų užtikrinti minėto apsaugos lygio, kaip antai, sutarties nutraukimui taikomų terminų atnaujinimas, leidžiantis vartotojui pasinaudoti pagal direktyvos 5 straipsnio 1 dalį suteikta teise. Antra, bylą nagrinėjančiam nacionaliniam teismui taip pat gali tekti tam tikromis aplinkybėmis atsižvelgti į vartotojo norą, kad nagrinėjama sutartis nebūtų panaikinta (pagal analogiją žr. 2009 m. birželio 4 d. Sprendimo *Pannon GSM*, C-243/08, Rink. p. I-4713, 33 punktą).

36 Atsižvelgiant į visa tai, kas buvo pasakyta, į pateiktą klausimą reikia atsakyti taip: direktyvos 4 straipsniu nedraudžiama, kad nacionalinis teismas *ex officio* pripažintų negaliojančia į šios direktyvos taikymo sritį patenkančią sutartį remdamasis tuo, kad vartotojas nebuvo informuotas apie jo teisę nutraukti sutartį, net jei šiuo negaliojimu vartotojas kompetentinguose nacionaliniuose teismuose niekada nesirėmė.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

37 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

1985 m. gruodžio 20 d. Tarybos direktyvos 85/577/EEB dėl vartotojų apsaugos, susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose, 4 straipsniu nedraudžiama, kad nacionalinis teismas *ex officio* pripažintų negaliojančia į šios direktyvos taikymo sritį patenkančią sutartį remdamasis tuo, kad vartotojas nebuvo informuotas apie jo teisę nutraukti sutartį, net jei šiuo negaliojimu vartotojas kompetentinguose nacionaliniuose teismuose niekada nesirėmė.

Parašai.